

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., професор Козак Ю. Г.

“ ” 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 6.05052 Міжнародні економічні відносини

за освітньою програмою «Міжнародна економіка»

на тему: **«Удосконалення зовнішньоторговельної діяльності
промислового підприємства в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС»
(на прикладі ТОВ «Телекарт-Прилад»)**

Виконавець:

студентка ФМЕ, гр. 43

Любченко Анастасія Русланівна_

(підпис)

Науковий керівник: старший викладач

Гусенко Ольга Сергіївна_

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Любченко Анастасія Русланівна, «Удосконалення зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС»
(на прикладі ТОВ «Телекарт-Прилад»),
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.05052 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародна економіка»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є зовнішньоторговельна діяльність промислового підприємства в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС.

У роботі розглядаються теоретично-методичні аспекти зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства, визначаються чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на розвиток зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства, досліджено методи оцінки ефективності зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства.

Проаналізовано сучасний стан та динаміку зовнішньоторговельної діяльності на ТОВ «Телекарт-Прилад». Визначено чинники впливу на зовнішньоторговельну діяльність в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС. Проведено SWOT-аналіз. Оцінено показники ефективності зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад».

Запропоновано стратегічні напрями удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад» в умовах дії зони вільної торгівлі.

Ключові слова: зовнішньоторговельна діяльність, промислове підприємство, чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, показники ефективності, зона вільної торгівлі, ТОВ «Телекарт-Прилад».

ANNOTATION

Lubchenko Anastasia Ruslanivna, "Improvement of foreign trade activity of an industrial enterprise in the conditions of free trade zone with the EU" (on the example of Telecart-Prylad LLC.),
qualification work for the bachelor's degree in the specialty 6.05052 "International Economic Relations" under the educational program "International Economics"
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

Bachelor's qualification work consists of three sections. The object of the study is the foreign trade activity of an industrial enterprise in the conditions of free trade zone with the EU.

The article deals with theoretical and methodological aspects of foreign trade activity of an enterprise, determines factors of external and internal environment that influence the development of foreign trade activity of an industrial enterprise, investigates methods of evaluating the efficiency of foreign trade activity of an industrial enterprise.

The current state and dynamics of foreign trade activity at Telecart-Prylad LLC is analyzed. The factors of influence on foreign trade activity in the conditions of free trade zone with the EU are determined. The SWOT- analysis was performed. The indicators of the efficiency of foreign trade activity of Telecart-Prylad LLC are estimated.

The strategic directions of improvement of the foreign trade activity of Telecart-Prylad LLC in the conditions of the free trade zone are offered.

Keywords: foreign trade activity, industrial enterprise, factors of external and internal environment, efficiency indicators, free trade zone, Telecart-Prylad LLC.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Сутність та особливості дослідження зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства.....	7
1.2. Чинники впливу на зовнішньоторговельну діяльність промислового підприємства	20
1.3. Методи оцінки ефективності зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства	29
Висновки до розділу 1.....	35
Розділ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» В УМОВАХ ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС.....	37
2.1. Аналіз сучасного стану та динаміки зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад»	37
2.2. Аналіз чинників впливу на зовнішньоторговельну діяльність ТОВ «Телекарт-Прилад» в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС. SWOT-аналіз підприємства	48
2.3. Аналіз показників ефективності зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад»	54
Висновки до розділу 2.....	58
Розділ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» В УМОВАХ ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС.....	60
3.1. Впровадження маркетингових заходів як чинник вдосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад» в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС	60
3.2. Організаційні заходи підвищення ефективності експортної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад» в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС	64
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТОК А	81

ВСТУП

Актуальність теми. У ринковій економіці велике значення для промислових підприємств, на ряду з виробничим процесом, набуває поняття ефективної зовнішньоторговельної діяльності виробників. Особливо гостро ця проблема постає у галузі телекомунікації, яка розвивається в умовах значного конкурентного тиску. Українські підприємства є головною ланкою економічних операцій на ринку телекомунікації, бо саме вони здійснюють найбільшу кількість експорту, а також представляють країну на міжнародному ринку.

Однак ця сфера на сьогодні є досить неврегульованою, тому держава має розробляти та удосконалювати законодавчі заходи із регулювання зовнішньоторговельної діяльності підприємств. Крім того, українським підприємствам на ринку телекомунікації потрібно постійно підвищувати свою ефективність, також необхідно постійно нарощувати свій експортний потенціал, бо висока ступінь конкуренції на ринку телекомунікацій України призводить до того, що отримувати прибуток у цій сфері стає важче. Вищевикладене обумовлює обрану тему та актуальність випускної роботи.

Проблеми вдосконалення та ефективності зовнішньоторговельної діяльності досліджували такі відомі іноземні та українські вчені, як Г.Ф. Шершеневич, С. Борисов, М. Бруно, Дж. Вільямсон, Б. Ейхенгрін, Л. Красавіна, А. Макін, Дж. Сакс, К. Кононенко, В. Яблонський, О. Черняк, Н. Шаповалов та ін. Однак, незважаючи на досягнуті результати, ряд теоретичних і методичних проблем пов'язаних, зокрема, з розвитком і вдосконаленням зовнішньоторговельної діяльності промислових підприємств вимагають проведення подальших досліджень.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою дослідження є аналіз зовнішньоторговельної діяльності промислових підприємств в умовах зони вільної торгівлі з ЄС на прикладі ТОВ «Телекарт-Прилад» та розробка заходів щодо її вдосконалення.

Для реалізації поставленої мети передбачено вирішення таких **завдань**:

- дослідити поняття та особливості зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства;
- узагальнити чинники впливу на зовнішньоторговельну діяльність промислового підприємства;
- узагальнити методи оцінки показників ефективності зовнішньоторговельної діяльності промислових підприємств;
- надати характеристику сучасного стану та динаміку зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт – Прилад»;
- проаналізувати чинники впливу на зовнішньоторговельну діяльність ТОВ «Телекарт – Прилад» в умовах зони вільної торгівлі з ЄС;
- здійснити SWOT- аналіз чинників, які впливають на зовнішньоторговельну діяльність ТОВ «Телекарт – Прилад»;
- провести аналіз показників ефективності зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт – Прилад»;
- розробити стратегічні напрями вдосконалення зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт – Прилад» в умовах зони вільної торгівлі з ЄС;

Об’єктом дослідження є зовнішньоторговельна діяльність промислового підприємства в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні заходи щодо здійснення та удосконалення зовнішньоторговельної діяльності промислових підприємств на світовому ринку.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі було застосовано такі методи дослідження, як табличний та графічний методи, прогнозування, узагальнення, методи математичної статистики та економічного аналізу. Використано офісний пакет MS Office - Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи було використано фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблем зовнішньоторговельної діяльності, Інтернет-джерела, внутрішню звітність ТОВ «Телекард-Прилад».

Публікація та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опублікована наступна наукова стаття: Любченко А. Методи оцінки ефективності зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства. // Минуле, сучасне, майбутнє. Збірник наукових робіт за підсумками студентської науково-практичної конференції факультету міжнародної економіки. Випуск 10. Одеський національний економічний університет – 2020. С.395-402. Електронний ресурс. Режим доступу - <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11389/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%85%20%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d1%85%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d1%86%d1%8c.pdf>

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 найменувань) та 1-го додатку. Загальний обсяг роботи становить 81 сторінку. Робота містить 15 таблиць та 10 рисунків.

ВИСНОВКИ

На підставі дослідження, здійсненого в кваліфікаційній роботі було узагальнено поняття зовнішньоторговельної діяльності, визначено класифікацію форм виходу промислових підприємств на зовнішні ринки.

В умовах значного коливання курсу долара, складного фінансового становища процес проникнення вітчизняними товаровиробниками на зарубіжні ринки супроводжується значними труднощами і проблемами, що часто призводять до виникнення збитків або до недоотримання запланованих прибутків від зовнішньоторговельної діяльності. На підставі цього були узагальнені чинники впливу на розвиток зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства – чинники зовнішнього середовища та чинники внутрішнього середовища. До чинників внутрішнього середовища відносять: основні цілі та завдання експортної діяльності підприємства; інформаційну базу експорту; ресурсне забезпечення експорту; технологію виробництва експортної продукції тощо. Зовнішні чинники не залежать від діяльності підприємства, але кількісно визначають рівень використання всіх видів ресурсів. До них відносяться різноманітні ризики.

В роботі було зроблено висновок про те, що обов'язковою умовою прийняття рішень про ведення зовнішньоторговельної діяльності є її ефективність, яка орієнтується методом порівняння досягнутого економічного результату з витратами, які понесло підприємство. В умовах інтернаціоналізації бізнесу та нестабільності економічного зростання, успішний розвиток зовнішньоторговельної діяльності промислового підприємства орієнтується на: вирішення завдань, чіткої оцінки, результативності такої діяльності та збільшення її ефективності.

Також було зазначено, що ефективність експортного виробництва, обчислена на основі величини чистого прибутку від експорту, дає можливість аналізувати і виявляти чинники оптимізації оподаткування експортної діяльності. Зокрема, в умовах обмеженості фінансових коштів для фінансування експортного

виробництва, доцільно відбирати географічні ринки за критерієм максимізації рівня якраз цього показника ефективності.

За результатами аналізу було охарактеризовано, що промислове підприємство ТОВ «Телекарт-Прилад» – це один з лідерів виробництва продукції для телекомунікаційної галузі та енергетики України і країн СНД. Місія підприємства – стати лідером, що розвиває свої кращі традиції шляхом забезпечення клієнтів високоякісною і надійною продукцією, повністю задовольняє потреби ринку, що служить основою для довгострокового і стабільного зростання прибутковості підприємства. Асортимент підприємства включає електронні лічильники, пластикові карти, касові апарати, таксофони, цифрові системи комунікації та інше.

Встановлено, що станом на 2019 рік ТОВ «Телекарт-Прилад» характеризується вартістю чистої виручки у розмірі 12653 тис. грн., із якої за рахунок експорту сформовано у розмірі 795,78 тис. грн. Величина імпорتنих операцій за даний період склала 697,43 тис. грн.

В роботі проаналізована імпортна діяльність ТОВ «Телекарт-Приладів». Найголовнішим партнером з імпорту є Китай. Підприємство протягом довгих років здійснювало спроби налагодити власне виробництво необхідних деталей, але керівництво дійшло до висновку, що доцільнішим, якіснішим та дешевшим варіантом є імпорт саме з Китаю. Також було надано висновок, що в 2019 році покупка комплектуючих та сировини за кордоном була ефективною для підприємства, в цілому за чотири роки ефективність імпорту підприємства покращилася. Негативним чином на показник вплинуло збільшення вартості імпорتنих товарів, а також ріст експлуатаційних та транспортних витрат. Потрібно відмітити, що в 2017 році імпорт підприємства був неефективним. Визначено основні чинники, що стримують розвиток експорту товарних потоків ТОВ «Телекарт-Прилад» в країни Європейського Союзу.

Однак іноді для реалізації більш складних та ресурсномістких потрібні складові більш високої якості. В таких випадках підприємство співпрацює з країнами Європи та США. Компанія постійно модернізується, впроваджує нові

технології; більшість обладнання імпортується з передових країн у галузі машинобудування – Німеччини, Японії, Швейцарії, США.

За допомогою SWOT-аналізу було виявлено вплив економічних факторів на ефективність зовнішньоторговельної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад» в умовах зони вільної торгівлі. Загальне значення «сильних сторін» та «можливостей» склало: $24,25 + 24 = 48,5$; а «слабких сторін» та «загроз»: $23,5 + 27,1 = 50,6$.

Проаналізовано та зроблено висновки, що на підприємстві ТОВ «Телекарт-Прилад» спостерігається зниження показників «ефективності» як виробництва, так і зовнішньоторговельної діяльності, що вимагає подальших розробок стратегій ефективного управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємства.

Підписання Угоди про створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом є важливим чинником стимулювання експорту товарів українських виробників та зростання національної економіки. Слід зазначити, що місткий ринок ЄС – це можливість реалізувати експортний потенціал, якою ТОВ «Телекарт-Прилад» має скористатись. ТОВ «Телекарт-Прилад» експортує досить велику кількість телекомунікаційної продукції до Європи в цілому, але станом на 2019 рік лише 2% експортується безпосередньо до ЄС. Тому ТОВ «Телекарт-Прилад» слід приділити увагу вдосконаленню зовнішньої торгівлі та виходу підприємства на ринок телекомунікаційної продукції країн Європейського Союзу. Оскільки підприємство входить у групу провідних підприємств з виробництва телекомунікаційної продукції в країнах СНД, то воно має достатні перспективи для збільшення обсягів експорту в країни ЄС.

В ТОВ «Телекарт-Прилад» існує необхідність створення структурної одиниці, яка б займалася розробкою політики експорту, контролем виконань експортних замовлень, підготовкою та укладанням зовнішньоторговельних контрактів та іншими функціями. Подальша адаптація ТОВ «Телекарт-Прилад» до вдосконалення зовнішньоторговельних відносин представляється шляхом створення зовнішньоторговельного відділу та власного експортного відділу. Функціями зовнішньоторговельного відділу будуть: дослідження та оцінка

фінансових показників, розробка стратегічних планів розвитку, визначення стану експортного потенціалу підприємства, розрахунок показників ефекту та ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства та інше. Функціями експортного відділу будуть: укладання зовнішньоторговельних угод з іноземними покупцями; пошук нових партнерів; контроль за виконанням експортних угод; ведення переговорів з іноземними покупцями. Для підвищення ефективності експортної діяльності ТОВ «Телекарт-Прилад» в умовах зони вільної торгівлі з ЄС необхідно сконцентрувати увагу на вирішенні наступних взаємопов'язаних завдань: створення конкурентоспроможної на світовому ринку продукції, проведення гнучкої цінової політики, організація ефективної системи збуту, управління просуванням телекомунікаційної продукції на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шершеневич Г.Ф. Торговое право: Учеб.пособие/ Г. Ф. Шершеневич ,1994.- С.24
2. Міхеєва О.Г. Роль міжнародного права у здійсненні митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України/ О.Г.Міхеєва.- Київський національний ун-т ум. Тараса Шеченка.- К.,2003.-19с.-С.14
3. Козак Ю. Г. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник / Ю. Г. Козак, О. А. Єрмакова, Т. Спорек та інші. – видання 5-те, перероб. та доп. – Київ-Катовіце: Центр учбової літератури, 2016. – 325 с.
4. Офіційна сторінка Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>
5. Офіційна сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Багрова І. В. Зовнішньоторгівельна діяльність підприємств : підручник //Н. І. Редіна, В. Є. Власюк та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. В. Багрової. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 580 с.
7. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність : навчальний посібник / Ю. Г. Козак, Є. В. Савельєв та ін. – 6-е вид., перероб. та доп. / ред. Ю. Г. Козак – Київ: ЦУЛ, 2019. – 292 с.
8. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля: навч.посібник / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, Н. В. Притула та інші. – 5-те вид., перероб. та доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.
9. Бібліотека економіста 2005-2020/ Зовнішньоекономічна діяльність підприємства ,2006.-456с.
- 10.Завадський Й.С., Осовська Г.В., Юркевич О.О. Словник економічних термінів: зовнішньоторгові операції. навч.-метод. посібник / Й.С. Завадський, Г.В. Осовська, О.О. Юркевич. – Житомир: ЖІТІ, 1999. – 444 с.
- 11.Дворніков М. Є. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навч.посібник. – Вінниця : ВДТУ, 2001. – 155с

12. Кузьмін О. Є., Загородній А. Г., Гладунський В. Н. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність: Навч.-метод. посіб. – Л.: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2003. – 123 с.
13. Козик В.В. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, О. Ю. Григор'єв, ін. – 3-тє вид., переробл. і допов. – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 510 с.
14. Гринчуцький В. І. Промислові підприємства / В. І. Гринчуцький. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 304 с
15. Офіційна сторінка ЮНКТАД [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://unctad.org/>
16. Козак Ю.Г. Міжнародні фінанси навч. посіб. 5-тє вид. перероб. та доп./Ю.Г.Козак, Н.С. Логвінова, С.Н.Лебедева та інші/ за ред. Козака Ю. Г.– Київ – Катовіце.: Центр учбової літератури, 2014. – 348 с.
17. Цвігун Т.В. Класифікація чинників підприємства / Т. В. Цвігун // Економічні науки. Серія “Облік і аудит”. – 2011. – Випуск 8 (22).– Ч. 4. – С.49
18. Лук'янова В.В. Методологічні підходи до класифікації чинників / В.В. Лук'янова // Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”. – 2007. – № 2. – Т.2. – С. 174 – 178.
19. Aksenov I. Methods of assessment of foreign economic activity in the region/ Aksenov [Electronic resource]. – Mode of access : http://library.colloquium-publishing.ru/index.php/L_21/article/download/212/205
20. Івченко І. Ю. Економічні чинники: навч. посіб./ І.Ю. Івченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 304 с
21. Конспект лекцій до вивчення дисципліни «Управління чинниками в ЗЕД» для студентів галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» денної форми навчання, освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» / Укладач Н.Є. Стрельбіцька. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 81 с.
22. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічними чинниками. – К., 2000.

- 23.Шегда А. В. Чинники в підприємництві: оцінювання та управління : навч. посібник / А. В. Шегда, М. В. Голованенко ; за ред. А. В. Шегди. – Київ : Знання, 2008. – 271 с.
- 24.Гаркуша О. О. Ефективність зовнішньоторговельної діяльності підприємств: Автореф. [Електронний ресурс]: <http://masters.donntu.edu.ua/2003/fem/garkusha/diss/index.htm>
- 25.Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: 3-тє видання. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
- 26.Крилов Е.І. Аналіз фінансових результатів, рентабельності та собівартості продукції. / Е.І.Крилов.- М .: Фінанси і статистика, 2006 - 720с.
- 27.Сорокін С. Л. Ефективність зовнішньоторговельної діяльності: поняття, вимірювання і оцінка: монографія. – Гродно: ГрГУ, 2001. – 130 с.
- 28.Агєєв Є. Я., Чепінога В. І. Зовнішньоторговельна діяльність: основи, маркетинг, менеджмент, облік, ефективність: Навч. пос. – Харків, 2006. – 48
- 29.Степаненко О. І. Особливості аналізу та оцінки виконання договірних зобов'язань за експортними операціями // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – №195, Том І. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2014. – С. 68.– 74.
- 30.Сукач О. О. Вирішення проблем оцінювання ефективності праці на промислових підприємствах / О. О. Сукач // Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми і перспективи розвитку підприємництва», присвяченої 85-річчю ХНАДУ (м. Харків, 27 листопада 2015 р.): – Харків: ФОП Крамаренко Ю. М. – 2015. – С. 86-87
- 31.Офіційна веб-сторінка підприємства ТОВ «Телекарт-Прилад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>
- 32.Офіційні матеріали ТОВ «Телекарт-Прилад».
- 33.Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ovu.com.ua/articles/486-derzhavniy-komitetstatistiki-ukrayini/publisher>

34. Мельниченко Ю. Вибір стратегії виходу підприємства на зовнішні ринки / Ю. Мельниченко // Інноваційні процеси економічного та соціальнокультурного розвитку : вітчизняний та зарубіжний досвід : зб. тез доп. IX Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів / редкол. : Л. І. Вергун, Ю. В. Мельник, О. Легкий. - Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – С. 125-127
35. Мазелис Л. С. Методика SWOT-анализа рисков региона в разрезе основных макроэкономических показателей социально-экономического развития / Л. С. Мазелис // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-education.ru>
36. Стратегії виходу підприємств на зовнішні ринки / Л.Г. Ліпич, А.О. Фатенок-Ткачук // Культура народів Причорномор'я. — 2017. — № 102. — 146-151 с.
37. Фатенок-Ткачук А. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоторговельної діяльності промислових підприємств / А. Фатенок-Ткачук // Наукові праці КНТУ. Серія «Економічні науки». – 2010. – Вип. 17. – С. 23-29.
38. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства / В. І. Гринчуцький. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.
39. Гетьман О. О. Економіка підприємства: навчальний посібник / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал – Київ: Центр учбової літератури. – 2010. – 488с
40. Луценко В. О. Розробка заходів підвищення ефективності експортних операцій промислового підприємства. [Електронний ресурс]: <http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2002/fem/lutsenko/diss.htm>
41. Луценко В. О. Шляхи підвищення ефективності експортної діяльності на зовнішньому ринку [Електронний ресурс]: <http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2002/fem/lutsenko/diss.htm>
42. Зовнішньоторговельна діяльність підприємств: Підручник для вузів/ І.В. Багрова, Н. І. Редіна, В.С. Власюк, О.О. Гетьман За ред. д-ра екон. наук, проф. І. В. Багрової. – Київ: Центр навч. літ-ри, 2004. – 580с.